

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ ЗВЕДЕНОГО, ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

У статті розглянута видаткова частина системи бюджетування регіонів. На основі обчислених коефіцієнтів еластичності зроблені порівняння динаміки видатків Державного бюджету України, місцевих бюджетів з динамікою видатків Зведеного бюджету України.

Ключові слова: видатки, Державний бюджет, місцеві бюджети, Зведений бюджет, динаміка, коефіцієнти еластичності.

В статье рассмотрено расходную часть системы бюджетирования регионов. На основе рассчитанных коэффициентов эластичности выполнено сравнение динамики расходов Государственного бюджета Украины, местных бюджетов с динамикой расходов Сводного бюджета Украины.

Ключевые слова: расходы, Государственный бюджет, местные бюджеты, Сводный бюджет, динамика, коэффициенты эластичности.

Expense part of the system of budgeting of regions is considered in the article. On the basis of the calculated coefficients of elasticity the done comparing of dynamics of charges of the State budget of Ukraine, local budgets, is to the dynamics of charges of the Erected budget of Ukraine.

Key words: charges, the State budget, local budgets, Erected budget, dynamics, coefficients of elasticity.

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою забезпечення ефективної бюджетної діяльності є науково обгрунтована система управління бюджетною системою України. Становлення розвиненої і стабільно функціонуючої системи бюджетування передбачає розробку інструментарію формування, розподілу та використання місцевих бюджетів.

Необхідність стратегічного бачення пріоритетів та завдань регіонів держави, розв'язання економічних і соціальних проблем на міждержавному рівні, формування вертикалі системи управління місцевими бюджетами, вирішення завдань соціальної бюджетної політики з урахуванням можливостей економіки, підтримка збалансованості доходів і видатків та інше потребують проведення наукових досліджень, які покликані стати підґрунтям прийняття ефективних управлінських рішень у галузі бюджетування.

Бюджетні явища знаходяться у безперервному розвитку. Ці зміни в часовому просторі бюджетна статистика вивчає за допомогою побудови та аналізу часових рядів динаміки.

Часовий ряд бюджетних показників – це послідовність чисел, які характеризують зміну того чи іншого бюджетного явища в часі.

Елементами часового ряду є перелік хронологічних дат (моментів) або інтервалів часу і конкретні значення відповідних статистичних показників, які називаються рівнями ряду. Тобто, рівень ряду – це абсолютна величина кожного члену часового ряду, всі рівні ряду характеризують його динаміку. При вивченні динаміки важливі не лише числові значення рівнів, а і їх послідовність. Взявши будь – який інтервал за одиницю, послідовність рівнів запишемо так: $y_1, y_2, y_3, \dots, y_n$ [5, С.37].

Будь – який часовий ряд у межах періоду з більш – менш стабільними умовами бюджетного розвитку виявляє певну закономірність зміни рівнів – загальну тенденцію. Тенденція – це основний напрям розвитку, тривала еволюція, яка має певний характер. Одним рядом притаманна тенденція до зростання, іншим – до стабільності або зниження рівнів бюджетного явища. Зростання чи зниження рівнів часового ряду, в свою чергу, відбувається по – різному: рівномірно, прискорено та уповільнено [5, С.122].

Рівномірне зростання (або зниження) існує в тому випадку, якщо воно здійснюється з однаковою абсолютною швидкістю, тобто коли ланцюгові абсолютні прирости є однаковими.

При прискореному зростанні чи зниженні ланцюгові прирости систематично збільшуються по абсолютній величині.

При уповільненому зростанні (зниженні) ланцюгові прирости зменшуються, кожен наступний приріст є меншим по величині за попередній [5, С.74].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз динаміки видаткової частини Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України на основі розрахунку коефіцієнтів еластичності раніше наукової літературі не проводився.

Метою статті є: розглянути видаткову частину системи місцевого бюджетування регіонів; на основі обчислених коефіцієнтів еластичності зробити порівняння динаміки видатків Державного бюджету України та видатків місцевих бюджетів з динамікою видатків Зведеного бюджету України.

Виклад основного матеріалу. У системі бюджетування для оцінки залежності результативної ознаки від чинників, які її визначають, можна використати коефіцієнти еластичності. Вони характеризують відносні зміни рівня результативної ознаки на кожний процент зміни незалежної змінної – чинника, у ролі якого можуть фігурувати складові бюджетної системи [4, С.44].

Припустимо, залежність між рівнем результативної ознаки y і рівнем показника x визначена функцією $f(x)$. Абсолютний розмір

приросту чинника позначимо через Δx , а відносний $\frac{\Delta x}{x}$. Тоді абсолютний приріст результативної ознаки становитиме $\Delta y = f(x + \Delta x) - f(x)$, а відносний $\frac{\Delta y}{y}$. Коефіцієнт еластичності, який відображає відношення приросту результативної ознаки та чинника, що визначає його, буде таким:

$$K_{\text{ел}} = \frac{\Delta y}{y} \div \frac{\Delta x}{x} = \frac{\Delta y}{\Delta x} \cdot \frac{x}{y}.$$

При переході до похідної функції $f(x)$ цей вираз матиме вигляд:

$$K_{\text{ел}} = \frac{x}{y} \lim_{\Delta x \rightarrow 0} \frac{\Delta y}{\Delta x} = \frac{x}{y} f'(x).$$

Для бюджетно – статистичного аналізу значний інтерес становить порівняння за допомогою коефіцієнтів еластичності динаміки частин будь – якої бюджетної сукупності (державного або місцевого бюджетів) з динамікою всієї сукупності бюджету.

Коефіцієнти еластичності можна використати, аналізуючи бюджетні явища, які вивчаються за допомогою групувань. Так, в системі бюджетування можна визначити, як при зростанні зведеного бюджету на 1% зростають кошти державного бюджету та місцевих бюджетів [3, С.91].

Для розрахунку коефіцієнтів еластичності можна використовувати також середньорічні темпи зростання, які розраховуються за формулою середньої геометричної:

$$\eta = \sqrt[n]{\frac{y_n}{y_0}}$$

де y_n, y_0 – абсолютний рівень відповідного звітного та базового періодів;

n – кількість років у періоді, за який розраховано середню геометричну.

Темп приросту визначається за формулою $\eta - 1$. Зрозуміло, що для

залежної змінної темп приросту дорівнює $\frac{\Delta y}{y_0}$, а для незалежної –

$\frac{\Delta x}{x_0}$. Відповідно коефіцієнт еластичності може бути розрахований як

відношення середньорічних темпів приросту залежної та незалежної змінної.

Для порівняльного аналізу динаміки видатків державного бюджету та видатків місцевих бюджетів використані коефіцієнти еластичності [4, С.12].

Коефіцієнт еластичності показує – на скільки відсотків змінюються доходи бюджетів при зміні доходів зведеного бюджету на 1% [1, С.107; 2, С.19].

Динаміку коефіцієнтів еластичності видаткової частини бюджетної системи України за 2006 – 2007 роки наведено в табл. 1.

Аналіз показав, що за період 2006 – 2007 рр. при зростанні видатків зведеного бюджету на 1,0% видатки державного бюджету зростають на 1,0% і видатки місцевих бюджетів також зростають на 1,0%, тобто видатки державного бюджету та видатки місцевих бюджетів зростають рівномірно.

Динаміку коефіцієнтів еластичності видаткової частини бюджетної системи України за 2007 – 2008 роки наведено в табл. 2.

Отже, за період 2007 – 2008 рр. при зростанні видатків зведеного бюджету на 1,0% видатки державного бюджету зростають на 1,2%, а видатки місцевих бюджетів лише на 0,7%, тобто видатки місцевих бюджетів зростають набагато повільніше, відстають від динаміки видатків державного бюджету.

Таблиця 1

Динаміка коефіцієнтів еластичності видаткової частини бюджетної системи України за 2006 – 2007 роки

№з/п	Бюджети	Видатки, млрд. грн.		Темп зростання, % $T_{зр}$	Темп приросту, % $T_{пр}$	Коефіцієнт еластичності, % $K_{e,л}$
		2006	2007			
1	Зведений бюджет	60,3	75,8	125,7	25,7	–
2	Державний бюджет	35,5	44,4	125,1	25,1	1,0
3	Місцеві бюджети	24,8	31,4	126,6	26,6	1,0

Таблиця 2

**Динаміка коефіцієнтів еластичності видаткової частини
бюджетної системи України за 2007– 2008 роки**

№з/п	Бюджети	Видатки, млрд. грн.		Темп зростання, % $T_{зр}$	Темп приросту, % $T_{пр}$	Коефі- цієнт еластич- ності, % $K_{ел}$
		2007	2008			
1	Зведений бюджет	75,8	102,5	135,2	35,2	–
2	Державний бюджет	44,4	63,7	143,5	43,5	1,2
3	Місцеві бюджети	31,4	38,8	123,6	23,6	0,7

Динаміку коефіцієнтів еластичності видаткової частини бюджетної системи України за 2008 – 2009 роки наведено в табл. 3.

Отже, за період 2008 – 2009 рр. при зростанні видатків зведеного бюджету на 1,0% видатки державного бюджету зростають на 1,1%, а видатки місцевих бюджетів лише на 0,9%, тобто видатки місцевих бюджетів зростають набагато повільніше, відстають від динаміки видатків державного бюджету.

Таблиця 3

**Динаміка коефіцієнтів еластичності видаткової частини
бюджетної системи України за 2008 – 2009 роки**

№з/п	Бюджети	Видатки, млрд. грн.		Темп зростання, % $T_{зр}$	Темп приросту, % $T_{пр}$	Коефі- цієнт еластич- ності, % $K_{ел}$
		2008	2009			
1	Зведений бюджет	102,5	142,0	138,5	38,5	–
2	Державний бюджет	63,7	89,9	141,1	41,1	1,1
3	Місцеві бюджети	38,8	52,1	134,3	34,3	0,9

На графіку зміну темпів проросту видаткової частини бюджетної системи України за 2006 – 2009 роки можна зобразити таким чином (рис.1):

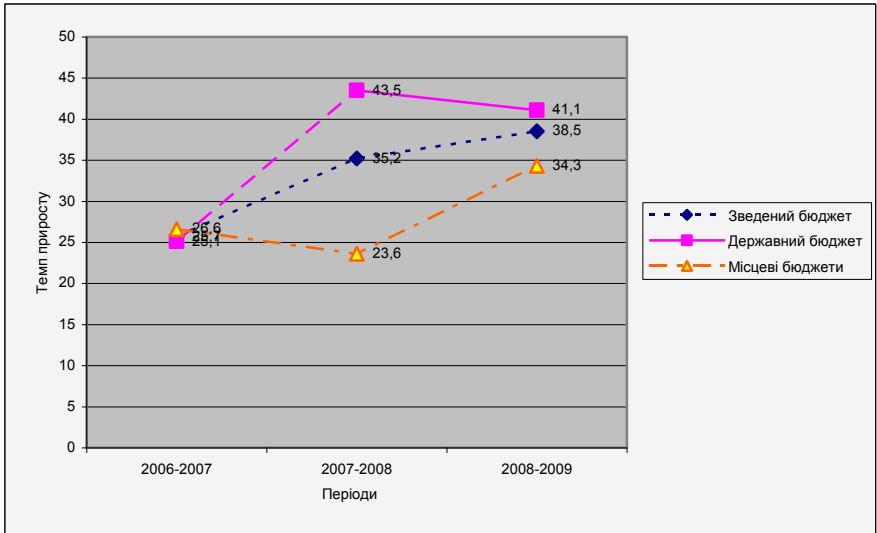

Рис.1. Динаміка темпів приросту видаткової частини бюджетної системи України за 2006 – 2009 роки

Динаміку зведених коефіцієнтів еластичності видаткової частини бюджетної системи України за 2006 – 2009 роки наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Динаміка зведених коефіцієнтів еластичності видаткової частини бюджетної системи України за 2006 – 2009 роки

Співвідношення років	Коефіцієнти еластичності видатків державного бюджету до видатків зведеного бюджету	Коефіцієнти еластичності видатків місцевих бюджетів до видатків зведеного бюджету
2006 – 2007	1,0	1,0
2007 – 2008	1,2	0,7
2008 – 2009	1,1	0,9

На графіку це можна зобразити таким чином (рис.2):

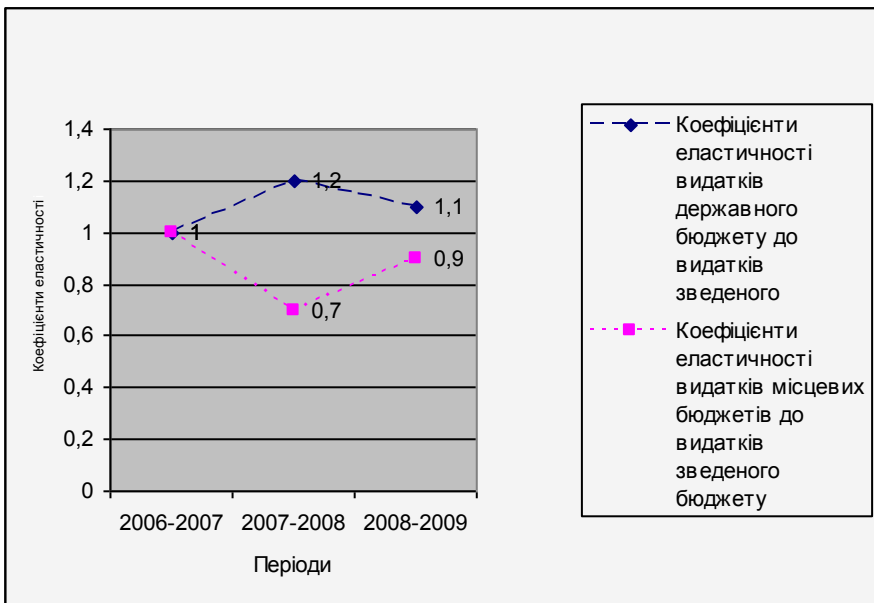

Рис. 2. Динаміка коефіцієнтів еластичності видаткової частини бюджетної системи України за 2006 – 2009 роки

Висновки і напрямки подальших досліджень. Отже, на основі обчислених коефіцієнтів еластичності зроблені порівняння динаміки видатків Державного бюджету України та видатків місцевих бюджетів з динамікою видатків Зведеного бюджету України. Вони характеризують відносні зміни рівня результативної ознаки на кожний процент незалежної змінної – чинника, у ролі якого можуть фігурувати складові бюджетної системи.

Проведений аналіз показав, на скільки змінюються видатки Державного бюджету України та видатки місцевих бюджетів України в залежності від зростання видатків Зведеного бюджету України.

Скориставшись удосконаленою системою аналізу динаміки видаткової частини бюджетної системи України з використанням коефіцієнта еластичності, керівники різних рівнів управління бюджетною системою мають дістати об'єктивне уявлення про реальний стан і тенденції розвитку бюджетної системи. На цій основі потрібно здійснювати планування та прогнозування розвитку національної економіки, розробляти заходи, що стимулюють виконання нормативів і запланованих рішень та завдань інтенсифікації й ефективності діяльності бюджетної системи. Враховуючи, що аналіз динаміки з використанням

коефіцієнта еластичності схематизує і спрощує реальне уявлення про бюджетні явища, виникає завдання послідовного вдосконалення цієї системи відповідно до розвитку самого явища, а також поглиблення процесу його пізнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України про Державний бюджет України за 2009 рік.
2. Звітність Державного казначейства України за 2009 рік.
3. Бюджетний менеджмент: Підручник [Текст] / В.Федосов, В.Опарін, Л.Сафонова та ін.; За заг. ред. В.Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864с.
4. Статистичне забезпечення управління економікою. Прикладна статистика з використанням аналітичних можливостей програмного середовища Microsoft Excel: [Текст] Навч. посіб. / А.В.Головач, В.Б.Захожай, І.Г.Манцуров, Н.А. Головач. – К.: КНЕУ, 2006. – 328с.
5. Статистичний щорічник України за 2008 рік [Текст] / Держкомстат України; за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2009. – 575 с.